

Bezdůvodné obohacení

V případě, že fakticky existující poměry neumožňují některému z podílových spoluvlastníků plnou realizaci práva užívat společnou věc v rozsahu určeném jeho podílem, má nárok na poskytnutí tomu odpovídající náhrady. Podílovému spoluvlastníku, který užívá společnou věc nad rozsah svého spoluvlastnického podílu bez placení úhrady za takové užívání, vzniká bezdůvodné obohacení, ledaže z dohody spoluvlastníků, byť i konkludentně uzavřené, vyplývá něco jiného, např. že si za užívání nad rámec odpovídající spoluvlastnickému podílu nebudou nic hradit.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 772/2005, ze dne 30.10.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců a) E. O., a b) M. O., zastoupených advokátem, proti žalovaným 1) J. B. a 2) MUDr. T. B., oběma zastoupeným advokátem, o zaplacení částky 160.293,- Kč, vedené u Okresního soudu Plzeň - město pod sp. zn. 16 C 339/2000, o dovolání žalovaných proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 18. ledna 2005, č. j. 56 Co 315/2004-278, tak, že rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 18. ledna 2005, č. j. 56 Co 315/2004-278, ve výrocích, jimiž bylo uloženo žalovanému zaplatit žalobci částku 120.220,- Kč, žalovaným zaplatit společně a nerozdílně žalobcům částku 40.073,- Kč a bylo rozhodnuto o nákladech řízení účastníků před soudy obou stupňů a o nákladech řízení státu před soudem prvního stupně, a rozsudek Okresního soudu Plzeň - město ze dne 3. března 2004, č. j. 16 C 339/2000-249, v části výroků, jimiž bylo uloženo žalovanému zaplatit žalobci částku 120.220,- Kč, žalovaným zaplatit společně a nerozdílně žalobcům částku 40.073,- Kč a ve výrocích o nákladech řízení účastníků a státu, se zrušují a v tomto rozsahu se věc vrací Okresnímu soudu Plzeň - město k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Žalobci se žalobou v konečném znění po žalovaných domáhali zaplacení částky 651.000,- Kč, z toho žalobce po žalovaném částky 488.250,- Kč a žalobci po žalovaných částky 162.750,- Kč. Uváděli, že účastníci jsou podílovými spoluvlastníky nemovitosti, v níž se nacházejí nebytové prostory, z jejichž spoluužívání je žalovaní vyloučili. Žádaná částka představuje bezdůvodné obohacení, které žalovaní užíváním nebytových prostor bez právního důvodu na jejich úkor získali v období od 1. 1. 1999 do 31. 12. 2001.

Okresní soud Plzeň - město rozsudkem ze dne 3. března 2004, č. j. 16 C 339/2000-249, uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci částku 133.497,- Kč, žalovaným povinnost zaplatit žalobcům společně a nerozdílně částku 44.499,- Kč, ve zbytku žalobu zamítl a rozhodl o nákladech řízení účastníků a státu. Vyšel ze zjištění, že účastníci jsou podílovými spoluvlastníky domu, postaveném na parcele č. 551 a parcely č. 551 - zastavěné plochy, zapsaných u Katastrálního úřadu P. (dále jen „předmětný dům“ či „dům“). Žalobce i žalovaný jsou spoluvlastníky uvedených nemovitostí každý v rozsahu 3/8 vzhledem k celku a žalobci i žalovaní mají ve společném jmění spoluvlastnický podíl na nemovitostech v rozsahu 1/8 vzhledem k celku. V přízemí domu se nacházejí nebytové prostory o výměře 156,81 m², v nichž žalovaní provozují restauraci „P.“. Žalobci tyto prostory nemohou spoluužívat, neboť jim v tom žalovaní zabránili. Mezi účastníky přitom existovala dohoda o společném provozování restaurace, resp. že se bude žalobce se žalovaným v restauraci střídat. V prvním a druhém patře domu se nacházejí další nebytové prostory, k nimž mají přístup pouze žalobci, ale nikterak je komerčně a ani jinak nevyužívají. Obvyklé nájemné v daném místě za

nebytové prostory sloužící obdobnému účelu jako předmětná restaurace podle závěrů Ing. V. O., soudního znalce z oboru ekonomika - ceny a odhady, představuje za rok 1999 částku 127.000,- Kč, za rok 2000 částku 129.700,- Kč a za rok 2001 částku 134.700,- Kč, tedy celkem 391.400,- Kč. V průběhu řízení žalovaný na žalovanou pohledávku započítal částku 70.814,- Kč, kterou ze svých výlučných prostředků zaplatil za provedené kominické práce, vodné a stočné a daň z nemovitostí, jež nesouvisela s provozováním restaurace. Z takto zjištěného skutkového stavu věci soud prvního stupně dovodil, že žalovaní, kteří výlučně užívali v letech 1999 až 2001 nebytové prostory v přízemí domu za účelem provozování restaurace, aniž by v rozsahu spoluvlastnických podílů žalobcům poskytli jakoukoliv peněžitou náhradu, se ve smyslu § 451 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění (dále jen „obč. zák.“) na jejich úkor bezdůvodně obohatili. Bezdůvodné obohacení přitom představuje peněžitou náhradu odpovídající obvyklému nájemnému v daném místě a čase (roky 1999 až 2001) za užívání těchto prostor a poměru spoluvlastnických podílů jednotlivých účastníků. Výši bezdůvodného obohacení určil soud prvního stupně tak, že od celkového nájemného (částky 391.400,- Kč) odečetl jednu polovinu žalovaným započtené částky 70.814,- Kč (t. j. 35.407,- Kč) a jedna polovina z takto vypočtené částky, tedy 177.996,50 Kč představuje bezdůvodné obohacení žalovaných. S ohledem na výši spoluvlastnických podílů proto uložil žalovanému zaplatit žalobci částku 133.497,- Kč odpovídající třem čtvrtinám získaného bezdůvodného obohacení a žalovaným uložil zaplatit společně a nerozdílně žalobcům částku 44.499,- Kč představující zbylou jednu čtvrtinu bezdůvodného obohacení.

K odvolání žalovaných Krajský soud v Plzni rozsudkem ze dne 18. ledna 2005, č. j. 56 Co 315/2004-278, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci částku 120.220,- Kč a žalobu ve vztahu k němu do částky 13.277,- Kč zamítl, žalovaným uložil povinnost zaplatit společně a nerozdílně žalobcům částku 40.073,- Kč a žalobu ve vztahu k nim do částky 4.426,- Kč zamítl. Současně rozhodl o nákladech řízení účastníků před soudy obou stupňů a o nákladech řízení státu před soudem prvního stupně. Odvolací soud převzal skutková zjištění soudu prvního stupně. Na rozdíl od něho považoval pro danou věc za irelevantní, zda existovala dohoda účastníků o společném užívání prostor restaurace, neboť její tvrzený obsah je neurčitý, žádná taková dohoda nebyla realizována a předmětem řízení není plnění z této dohody. S právním posouzením věci soudem prvního stupně, které shledal v souladu s § 137 odst. 1 a § 451 obč. zák., se ztotožnil. Konstatoval, že ve smyslu § 137 odst. 1 obč. zák. má spoluvlastník věci právo podílet se na užívání společné věci v míře odpovídající jeho podílu. Jestliže existující poměry mu neumožňují plnou realizaci tohoto práva, náleží mu odpovídající náhrada. Protože žalobci neužívali v rozsahu svých spoluvlastnických podílů restauraci v nebytových prostorách v přízemí domu (aniž byla mezi účastníky uzavřena nájemní či jiná smlouva), a žalovaní, kteří jim neposkytli za užívání těchto prostor nad rozsah svých spoluvlastnických podílů peněžitou náhradu, se na úkor žalobců bezdůvodně obohatili ve smyslu § 451 obč. zák. (užíváním bez právního důvodu). Jelikož žalovaní nejsou schopni spotřebované plnění v podobě výkonu práva nájmu vrátit, musí žalobcům poskytnout peněžitou náhradu jako ekonomickou protihodnotu toho, co nemůže být vydáno (§ 458 odst. 1 obč. zák.). Odvolací soud stejně jako soud prvního stupně dovozoval výši bezdůvodného obohacení z částky 391.400,- Kč předpokládaného nájemného; vyčíslil ji však odlišně, neboť soud prvního stupně se při výpočtu dopustil chyby. Odvolací soud vycházel z úvahy, že vzhledem ke spoluvlastnickému podílu žalovaných na domě (1/2) představuje výše bezdůvodného obohacení částku 195.700,- Kč (t. j. 1/2 z 391.400,- Kč). Shodně se soudem prvního stupně shledal důvodnou námitku započtení uplatněnou žalovaným v rozsahu jedné poloviny (t. j. 35.407,- Kč). Při zohlednění zápočtu tak vzniklo žalovaným v celém rozhodném období bezdůvodné obohacení ve výši 160.293,- Kč, konkrétně žalovanému na úkor žalobce v částce 120.220,- Kč (t. j. 3/8 z částky 160.293,- Kč) a žalovaným na úkor žalobců ve výši 40.073,- Kč (t. j. 1/8 z částky 160.293,- Kč). Pouze pro pochybení ve výpočtu výše bezdůvodného obohacení rozsudek soudu prvního stupně změnil.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalovaní dovolání, jehož přípustnost opřeli o § 237 odst. 1

písm. c/ o. s. ř. Přípustnost dovolání dovozovali rovněž z § 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř., neboť odvolací soud při právním posouzení věci nevycházel na rozdíl od soudu prvního stupně z dohody účastníků o společném podnikání. Prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. odvolacímu soudu vytkli nesprávný právní závěr, že se na úkor žalobců bezdůvodně obohatili. I nadále tvrdí, že mezi účastníky došlo k uzavření ústní dohody o způsobu užívání domu, podle níž žalovaní, resp. žalovaný bude užívat přízemí domu (restauraci) a žalobci budou užívat nebytové prostory v prvním a druhém patře domu s tím, že tato dohoda neobsahovala ujednání o vzájemné náhradě za toto užívání. Opakovaně poukázali na okolnost, že nemají na rozdíl od žalobců k nebytovým prostorům v prvním a druhém patře domu přístup, neboť klíče od nich žalobcům odevzdali. Mají zato, že je věcí žalobců, zda a jakým způsobem tuto část domu užívají. Protože nebylo prokázáno, že žalobci byli vyloučeni z užívání celého domu, resp. že neměli možnost užívat část domu v rozsahu odpovídajícím jejich spoluvlastnickému podílu, nemohli se na úkor žalobců bezdůvodně obohatit. Odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) rozhodl nesprávně o jejich povinnosti vydat žalobcům bezdůvodné obohacení, jež měli získat užíváním pouze části domu, která odpovídá rozsahu jejich spoluvlastnického podílu. Z uvedených důvodů navrhli rozsudek odvolacího soudu zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení.

V řízení o dovolání bylo postupováno podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu, ve znění před 1. 4. 2005, kdy nabyla účinnosti jeho novela provedená zákonem č. [59/2005](#) Sb. - dále opět jen „o. s. ř.“ (srovnej článek II bod 3. přechodných ustanovení zákona č. [59/2005](#) Sb.).

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas osobami k tomu oprávněnými - účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) za splnění zákonné podmínky advokátního zastoupení dovolatelů (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), se nejprve zabýval jeho přípustností.

Podle § 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé. I když odvolací soud formuloval výroky svého rozsudku, jimiž byla uložena platební povinnost žalovanému a oběma žalovaným, jako výroky měnicí, ve skutečnosti potvrdil ty části výroků rozsudku soudu prvního stupně, kterými bylo rozhodnuto o povinnosti žalovaného zaplatit žalobci částku 120.220,- Kč a o povinnosti žalovaných zaplatit společně a nerozdílně žalobcům částku 40.073,-Kč. Protože práva a povinnosti stanovená účastníkům v tomto rozsahu nejsou odlišná, nemůže jít o nesouhlasná rozhodnutí, u nichž je přípustnost dovolání dána podle § 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř., a to ani tehdy, jestliže by odvolací soud založil své rozhodnutí na rozdílném právním posouzení věci. Dovolání může být proto přípustné pouze za podmínek uvedených v § 237 odst. 1 písm. b/ a c/ o. s. ř.

Přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř. v posuzovaném případě nepřipadá v úvahu, neboť odvolací soud napadeným rozsudkem potvrdil v pořadí první rozsudek, který soud prvního stupně ve věci vydal. Přípustnost dovolání lze tak zvažovat výlučně v intencích § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř., podle něhož je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b/ a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Z toho, že přípustnost dovolání je podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. spjata se závěrem o zásadním významu rozhodnutí po stránce právní, vyplývá, že dovolací přezkum se otevírá pouze pro posouzení otázek právních, navíc takových, které se vyznačují zásadním významem. Způsobilým dovolacím důvodem je tudíž výlučně důvod podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř., jímž lze vytýkat, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Není jím naopak důvod, kterým je

možno namítat nesprávnost skutkových zjištění (§ 241a odst. 3 o. s. ř.). Dovolací soud je ve smyslu § 242 odst. 3 o. s. ř. (s výjimkou určitých vad řízení) vázán uplatněným dovolacím důvodem včetně jeho obsahové konkretizace.

Žalovaní zásadní právní význam napadeného rozhodnutí spojují s posouzením otázky, zda se jako podíloví spoluvlastníci bezúplatným užíváním nebytových prostor v přízemí domu na úkor žalobců bezdůvodně obohatili. Protože tato k dovolacímu přezkumu nastolená právní otázka měla pro rozhodnutí o věci určující význam a odvolací soud ji posoudil v rozporu s hmotným právem (jak bude dále vysvětleno), lze pro její řešení přiznat napadenému rozsudku zásadní význam po stránce právní a dovolání přípustnost podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.

Podle § 123 obč. zák. vlastník je v mezích zákona oprávněn předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ním.

Podle § 137 odst. 1 obč. zák. spoluvlastnický podíl vyjadřuje míru, jakou se spoluvlastníci podílejí na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví ke společné věci. Podle § 139 odst. 2 obč. zák. o hospodaření se společnou věcí rozhodují spoluvlastníci většinou, počítanou podle velikosti podílů. Při rovnosti hlasů, nebo nedosáhne-li se většiny anebo dohody, rozhodne na návrh kteréhokoli spoluvlastníka soud.

Hospodařením se společnou věcí se rozumí též užívání nemovitosti. Každý spoluvlastník má právo užívat společnou věc v míře odpovídající jeho spoluvlastnickému podílu. Spoluvlastnický podíl je sice pouze vyjádřením vztahu spoluvlastníků k ideální části věci (nejde o podíl vymezený na věci reálně tak, že by bylo zřejmé, kterému ze spoluvlastníků konkrétní část společné věci náleží), avšak promítá se do faktického výkonu práv a povinností vyplývajících z tohoto vztahu v rozsahu spoluvlastnických podílů.

Podle § 451 obč. zák. kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat (odst. 1). Bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který opadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů (odst. 2). Podle § 458 odst. 1 obč. zák. musí být vydáno vše, co bylo nabyto bezdůvodným obohacením. Není-li to dobře možné, zejména proto, že obohacení záleželo ve výkonech, musí být poskytnuta peněžitá náhrada.

Plnění bez právního důvodu je jednou ze skutkových podstat bezdůvodného obohacení, jejímž důsledkem je povinnost vydat vše, čeho bylo plněním při absenci právního titulu nabyto. Jestliže má plnění nehmotný charakter, takže je nelze vydat, poskytuje se v takovém případě peněžitá náhrada, která musí odpovídat peněžitému ocenění získaného obohacení (§ 458 odst. 1 věta druhá obč. zák.). V případě, že fakticky existující poměry neumožňují některému z podílových spoluvlastníků plnou realizaci práva užívat společnou věc v rozsahu určeném jeho podílem, má nárok na poskytnutí tomu odpovídající náhrady. Podílovému spoluvlastníku, který užívá společnou věc nad rozsah svého spoluvlastnického podílu bez placení úhrady za takové užívání, vzniká bezdůvodné obohacení, ledaže z dohody spoluvlastníků, byť i konkludentně uzavřené, vyplývá něco jiného, např. že si za užívání nad rámec odpovídající spoluvlastnickému podílu nebudou nic hradit. Vzhledem k tomu, že spoluvlastník, kterému vzniklo bezdůvodné obohacení, není schopen takto spotřebované plnění v podobě výkonu práva nájmu vrátit, musí poskytnout peněžitou náhradu jako ekonomickou protihodnotu toho, co nemůže být vydáno (srovnej rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 2 2001, sp. zn. 25 Cdo 2616/99, uveřejněný v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydávaném nakladatelství C. H. Beck - dále jen „Soubor“, svazku 3 pod č. C 261). Přitom bezdůvodné obohacení podílového spoluvlastníka vzniká bez ohledu na to, zda o takovém užívání (nad rozsah spoluvlastnického podílu) rozhodla většina spoluvlastníků počítaná podle velikosti jejich spoluvlastnických podílů, nebo bylo upraveno dohodou spoluvlastníků či k němu došlo bez uzavření dohody s ostatními spoluvlastníky,

popř. o užívání rozhodl soud (pokud se spoluvlastníci nedohodli jinak). Obdobné závěry formuloval Nejvyšší soud České republiky již v rozsudku ze dne 28. 4. 2004, sp. zn. 22 Cdo 2624/2003, publikovaném v Souboru pod č. C 2525, a v rozsudku ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. 33 Odo 778/2005.

Vzhledem k řečenému pro závěr, zda žalovaným v posuzovaném případě vzniklo na úkor žalobců bezdůvodné obohacení užíváním nebytových prostor v přízemí domu bez právního důvodu, bylo rozhodující zjištění, zda žalovaní užívali větší plochu společného domu, než která odpovídá poměru velikosti jejich spoluvlastnických podílů vzhledem k celku, tedy zda užívali společný dům, a nikoli pouze jeho část, nad rozsah odpovídající jejich spoluvlastnickým podílům. Odvolací soud na takovýchto úvahách své rozhodnutí nezaložil, neboť otázku vzniku bezdůvodného obohacení zvažoval pouze v rámci užívání nebytových prostor v přízemí domu, tedy pouze části společného domu bez zřetele na užívání společného domu jako celku. Okolnost, zda plocha nebytových prostor v přízemí společného domu užívaná žalovaným k provozování restaurace odpovídá velikosti spoluvlastnických podílů žalovaných, vůbec nebral v potaz. Jeho právní posouzení věci je tak neúplné (založil je na neúplném skutkovém zjištění, které mu neumožnilo učinit odpovídající právní závěr), a tudíž nesprávné.

Dovolacímu soudu proto nezbylo, než rozsudek odvolacího soudu v napadeném rozsahu zrušit; vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i pro rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud (ve stejném rozsahu) i je a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem, odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Autonomie vůle](#)
- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zmatečnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Střídavá péče](#)
- [Restituce](#)
- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)